

Osvrt na knjigu "Medicina iznutra"

Igor Rudan

Matko Marušić: MEDICINA IZNUTRA. Medicinska naklada, Zagreb, 2006.

"Ništa nije opasnije od Cara i knjige." (narodna mudrost)

Ubrajam se među razmjerno brojne članove hrvatske akademske zajednice koji su u nekom razdoblju svojega života proveli godinu dana u Sjedinjenim Američkim Državama. Toliko je vremena, otprilike, potrebno da bi se stekao osjećaj i razumijevanje za samodopadnost, samodovoljnost i samozadovoljnost američke nacije sobom samom, u kojoj je dopušteno baš sve izuzev propitkivanja samih temelja sustava ili bilo kakve primisli na njegovu kritiku. Koliko je svaki takav pokušaj opasan pokazuje povijest prikaza američkog društva kroz izražaje njihovih filmskih umjetnika, jer filmovi su uvijek bili njihov važan izvozni proizvod namijenjen ostatku svijeta. U tim filmovima, još od crno-bijelih vesterna do špijunskih filmova iz razdoblja blokovske podjele, Amerikanci su uvijek lijepi, zdravi, sretni, slobodni, poštteni i visoko moralni, zbog čega ih netko zavidan iz ostatka svijeta nastoji ugroziti, ali ne uspijeva i uvijek gubi. Ipak, da mnoge stvari unutar te mahom nesretne, vrlo usko obrazovane, pretjerano uhranjene i zbunjene zajednice nisu nimalo nalik njihovim filmovima, zna svatko tko ih je ikada posjetio i boravio među njima.

Prvi odušak u vlastitom autoironijskom izražaju američka je nacija dobila u naizgled bezazlenoj i duhovitoj animiranoj televizijskoj seriji, popularnim "Simpsonima". Kako je usporedno sa slomom društvenog uređenja u zemljama istočne Europe američko društvo postajalo ležernije i liberalnije, pojavio se zatim i znatno žešći, ali još uvijek animirani "South Park". Polako je sazrijelo vrijeme i za pojavljivanje prvih ozbiljnijih filmova o stvarnim problemima modernih Amerikanaca, a među pionirima bio je Robert Altman sa svojim "Kratkim rezovima". Na njegov se model nadovezao niz hvaljenih i nagrađivanih filmova, pokazavši da američka javnost polako i oprezno prepoznaje svoje stvarne probleme i na njih pozitivno reagira: film "American Beauty" nagrađen je Oskarom, a to priznanje dalo je podstrek nizu sve iskrenijih, ozbiljnijih i gotovo dokumentarističkih prikaza života Amerikanaca, primjerice u filmovima "Magnolija", "Storytelling" i nedavnom "Crash", još jednom niskobudžetnom oskarovcu. Samim početkom 21. stoljeća, kada se nacija napokon činila zreloom za započinjanje stvarne odiseje u smjeru tekovina za koje se deklarativno zalaže, u čemu ju je trebao i želio slijediti i dobar dio ostatka svijeta, došlo je do nesretnih događaja i kolektivnog regresa u krajnji konzervativizam. Odgovor razočaranih umjetnika u njihovoj je posvemašnjoj nemoći da išta izmijene i vrata na staro bio također radikaln – "Fahrenheit 911" Michaela Moorea.

Kakve sve to veze ima s knjigom "Medicina iznutra" Matka Marušića? Odgovor je jednostavan, a nakon ovog uvoda trebao bi biti i vrlo jasan: ako ima ičega na svijetu što se samodopadnošću, samodovoljnošću i samozadovoljnošću može mjeriti s američkim društvom, onda je to hrvatska akademska zajednica. A oni koji pak imalo poznaju, ili su barem načuli išta o prof. dr. Matku Marušiću, znaju da je riječ o inteligentnom, radoholičnom, uspješnom i karizmatičnom znanstveniku, sveučilišnom nastavniku i doktoru medicine, koji je nekim čudom uspio ostati potpuno neprilagođen pravilima zajednice u kojoj je cijeli život živio i radio. Prati ga stoga glas nepredvidive, nepotkupljive i beskompromisne osobe, koja se nikad nije ustručavala glasno kritizirati sve što mu se ne sviđa, bio ili ne bio u pravu. Time je, jasno, stvorio brojne neprijatelje, no na sve je njihove udare uvijek uspijevaao kreirati žestoke odgovore, čime mu je nepopularnost dodatno rasla, pa je zato smatran i opasnim, jer je neprekidno bestidno gazio sva ona najosnovnija pravila ponašanja unutar naše akademske zajednice, govoreći svuda i pred svakime samo ono što misli, a što je čak i gore, nije se nikada bojao to stavljati ni na papir niti izjavljivati u novinama.

U predviđenom frontalnom sudaru takve dvije ustrojbene koncepcije, naše akademske zajednice s jedne i Marušićeve ličnosti s druge strane, jasno je da će interes za nabavkom ove knjige biti golem: neki će je kupovati iz gorljive znatiželje da vide dokle se Marušić ovoga puta usudio ići u svojoj kritici nečega do danas potpuno nedodirljivoga, a drugi iz straha da ih nije kojim slučajem spomenuo na kojoj od 623 stranice svoje knjige. Time je ova neočekivana i potpuno jedinstvena knjiga već i prije čitanja istovremeno postala i Simpsonima, i South Parkom, i Kratkim rezovima, i American beautyjem, i Magnolijom i Storytellingom i Crashom i Fahrenheitom 911 za onaj najosjetljiviji i najnedodirljiviji dio naše akademske zajednice, kojega čine hrvatski liječnici i stomatolozi. Teško je, stoga, o knjizi koja je podigla (i još će podići) toliko prašine napisati osvrt bez velike opasnosti da se

čovjek i sam ne uvali u nevolje i ne optuže ga za pristranost jednoj ili drugoj tako žestoko suprotstavljennoj strani. Ipak, čitanje knjige potaklo me na pisanje ovoga osvrtu, jer se bojim da bi se u nizu predviđenih navijačkih (iz jednog tabora) ili osuđivačkih (iz drugog tabora) osvrtu koji će uslijediti izgubiti iz vida njezina književna i umjetnička vrijednost, a to ova knjiga nikako ne zaslužuje.

Priznajem, namjere mi isprva nisu bile takve – knjigu sam kupio čim sam je ugledao u izlogu, a navalio sam na nju na isti način kao što će i mnogi drugi, znatizjeljno iščekujući i priželjkujući obilje sustavno dokumentiranih i što detaljnije opisanih pikanterija o problemima unutar naše akademske zajednice na koje sam očekivao da bi se Marušić mogao obrušiti, kao jedini među nama koji bi se na takvo što mogao uopće usuditi. Preletjevši sadržaj, zaključio sam da se knjiga sastoji od 30 autobiografskih priča koji vremenski logično i sustavno slijede put mladog intelektualca od upisa na studij medicine, preko rada i napredovanja u karijeri na Medicinskom fakultetu, do starenja i nepredviđenog dolaženja u potrebu za znanjem i vještinama svojih negdašnjih studenata koje je učio.

Već od prve stranice knjiga čita se s velikim užitkom. Osobno mi se teško sjetiti kada sam posljednji puta knjigu čitao ovako namjerno polagano, te ograničio količinu pročitane štiva na po jednu priču svaku večer pred spavanje, samo zato što nisam želio prebrzo doći do kraja. No, spomenuti užitak nije proizlazio iz ispunjenih očekivanja o objelodanjenim intrigama ili tračevima, već iz velike kvalitete štiva. Nakon prvih dvadesetak stranica čitatelj ove knjige sasvim zaboravlja svoje grešne i prizemne motive zbog koje je knjigu nabavio, jer jednostavno ne može odoljeti prepuštanju uspomenama na lijepe studentske dane, koje Marušić oživljava u prvom dijelu svoje knjige. Gotovo je nevjerojatno do koje su mjere profesorova osobna iskustva sasvim identična iskustvima moje generacije, više od dva i pol desetljeća mlađe, a pretpostavljam i svih ostalih generacija prije i poslije naših. Početni dio knjige melem je za duše svih nas koji smo se mučili učeći iz golemih knjiga tijekom studija medicine i pritom nailazili na nerazumijevanje i čuđenje kolega s ostalih fakulteta nad vlastitim izborom. Umjesto da nas razjedini, Marušić nas u ovom prvom dijelu sve ponovo spaja u već zaboravljenim sjećanjima na razdoblje kada je sve bilo dobro i uzvišeno, kada smo svi međusobno bili prijatelji i veliki entuzijasti, ponosni na izbor svoga puta.

U nastavku knjige, tijekom prikaza svojeg napredovanja u karijeri, te vlastitih iskustava (ili onih svojih prijatelja) s izlaganjem sustavu zdravstva, Marušić doduše postaje otvorenije i hrabrije kritičan, no ponajviše prema mnogim općenitim manjkavostima kojima su prožeta tranzicijska društva u cjelini (površnost, neodgovornost, lijenost, nepotizam, korupcija, loša organizacija rada, neetičnost, loše upravljanje, nesposobnost i nestručnost na odgovornim mjestima), a ne samo medicina i akademska zajednica. No, onaj tko je očekivao Fahrenheit 911 na svih 620 stranica knjige ostat će razočaran. Marušić je u svojoj kritici naše akademske zajednice u velikoj većini priča izuzetno inteligentan i suptilan, njegova je kritika vrlo rijetko izravna i otvorena, a znatno češće skrivena i utkana u male, sitne detalje koje je katkad lako i previdjeti u trenucima ponesenosti pričom, skrivena je između redaka, u dijalozima često naizgled osobno nezainteresiranih protagonista, a nekad čak i neizravna – pri hvaljenju ugodnih pojedinačnih iskustava i iščuđavanjem nad izostankom očekivanih užasa o kojima svi drugi pričaju i znaju. Ipak, na nekoliko mjesta u knjizi, koja su ipak bila očekivana i bez kojih bi knjiga iznevjerila očekivanja najvećeg djela svoje buduće publike, Marušić vješto, oštro, dozirano i iznimno hrabro prikazuje kako se ustrojavala, održavala i funkcionirala akademska zajednica u njegovo doba, razvijena u neposrednoj blizini visokoškolskih sustava zapadne Europe, odakle su sustavno preuzete sve počasti i titule, no ne uvijek i kriteriji zasluga za njih, jer su u našim skromnim uvjetima oni jednostavno unaprijed proglašeni nerealnima.

Marušić se grozi ovakve prakse i nepomirljiv je u svojim stajalištima, jer vjeruje u urođenu pronicavost i sposobnost pojedinaca svojeg Hrvatskog naroda, koja je i njega samoga u jednoj prilici među prvima dovela u samu srž otkrića za koje su kasnije najzaslužniji znanstvenici bili nagrađeni Nobelovom nagradom (što je na znanstveno-popularan način i opisao u knjizi, u pričama "Otkriće" i "Nobelova nagrada"). Stoga Marušić ovakav ustroj naše akademske zajednice smatra nekom vrstom predaje bez borbe i pogodovanjem mediokritetnoj većini, a onemogućavanjem u efikasnom djelovanju i devalviranjem vrijednosti najsposobnije manjine koju je uvijek nastojao među studentima pronaći i potpomagati. Marušić karikirano prikazuje kako su se stvarali kriteriji kvalitete prikladni za našu sredinu, a umjesto da uđem u pretjerane detalje, srž njegove kritike koja se provlači kroz niz priča ovdje ću ukratko sažeti metaforom kako se na Harvardu ili Cambridgeu vrhunskim alpinistima smatraju samo osobe koje se bez ičije pomoći popnu na Mount Everest visok oko 9 kilometara, dok se u hrvatskoj akademskoj zajednici istovrsnom takvome svome kolegi proglašavaju alpinisti koji se 9 puta popnu na Sljeme, visoko 1 kilometar, ili još češće, barem uspiju nabaviti potvrdu da ih je na vrhu Sljemena vidio neki njihov prijatelj koji je također bio gore. Tako su sve te počasti, na zapadu rezervirane samo za vrlo rijetke velikane, postale dostupne gotovo svakome tko se imalo potrudio razumjeti pravila koja hrvatska akademska zajednica sama sebi određuje i neprekidno ih prilagođava svojim potrebama.

U nedostatku kriterija koje bi doista mogli razlučiti one najbolje među nama od onih samo dobrih (citiram, str. 168, "- Kako onda svi ne postanu profesori?"; "- Pa i postanu. Ne treba imati ni taj propisani broj radova. Ne treba imati ništa!"), Marušić prikazuje predstavnike dvaju skupine ljudi: jednoj se gadi boriti za prevlast u igri s tako loše definiranim pravilima i nisko postavljenim kriterijima, pa kao jedinu mogućnost kojoj se prepuštaju vide odlazak u inozemstvo i dokazivanje među strancima. Marušić oslikava ovu skupinu prenoseći razmišljanja svojega učitelja i prijatelja Filipa Č., svakako jedne od takvih osoba. Drugi znanstvenici i stručnjaci, pak, iz najrazličitijih razloga ipak ostaju u Hrvatskoj i polako ali sigurno upadaju u zamku borbe za prevlast. Njihovu transformaciju Marušić dočarava briljantno, iz perspektive jednog od rijetkih članova naše akademske zajednice koji joj je uvijek bio i ostao neprilagođen. Marušić kroz niz svojih priča neizravno prikazuje kako takva metamorfoza započinje polako i neprimjetno, no kasnije sve agresivnije, a na kraju i svim sredstvima, pri čemu se često zaboravlja onaj izvorni entuzijazam i plemenitost s kojima su njegovi kolege krenuli na studije i redom bili odlični studenti. U tom procesu članovi naše akademske zajednice pokatkad i sasvim izmijene karaktere i od nerazdvojnih prijatelja iz studentskih dana pretvaraju se u najveće međusobne neprijatelje, pune zavisti, podozrivosti, međusobnog nepovjerenja i omalovažavanja, mržnje i zlobe.

Možda će se osobama izvan naše akademske zajednice takve Marušićeve naznake, koliko god uvijene u doista dobar i vrlo uspio humor, te autoironijski odmak i prostodušnost, pokatkad učiniti pretjeranima. Takve skeptike u njihovoj naivnosti treba podsjetiti da se dubina zavisti, mržnje, podijeljenosti i neslaganja u našoj akademskoj zajednici najbolje očituje u svakom novom izboru za bilo koje važnije rukovodeće mjesto unutar te zajednice. Od proteklih izbora za nove članove Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, obilježenih nizom skandala i otvorenih prijetnji bojkotima i prevratima, preko tek održanog neuspjelog izbora za Rektora Sveučilišta u Zagrebu, pa nekih prošlih izbora za Dekana na zagrebačkom Medicinskom fakultetu, ili pak višegodišnje medijske trakavice oko inicijative za utemeljenje Mediteranskog Instituta za istraživanje života u Splitu. U svim spomenutim slučajevima samo oni izravno nazočni zbivanjima mogu svjedočiti dramama dostojnima najžešćih uličnih sukoba Torcidaša i Bad Blue Boysa, ili pak suprotstavljanja pristaša radikalnih ogranaka sukobljenih političkih opcija u Hrvatskoj na mitinzima za lokalnu samoupravu u manjim ili vrlo malim mjestima u predizborno vrijeme.

U današnje doba, izbori u našoj akademskoj zajednici odgovaraju pravim tektonskim sudarima interesnih skupina kojima, u nedostatku uzbuđenja oko svojih stvarnih znanstvenih dostignuća, ne preostaje ništa osim poticanja i potpirivanja opće hysterije u vrijeme primicanja i održavanja raznih izbora za funkcije ili prijava istraživačkih projekata. Stoga svi ti natječaji već gotovo redovito počinju završavati kao i onaj između Kerryja i Busha mlađeg u Americi, gdje se još tjednima nakon izbora ne zna pobjednik, rezultate svatko tumači na način koji mu odgovara, no čim sve procuri u javnost i ona načuli barem jedno uho, sve se odmah razriješi i zatim zataška, jer kako kaže Marušić u svojoj knjizi (str. 169), "Samo treba čekati svoj red i ne smije se burkati mirnu površinu akademske baruštine.", ne ljuljati brod u kojem ploviš jest prvo i najvažnije pravilo naše akademske zajednice. Ljuljati se u našoj sredini smije i može samo ugled onih pojedinaca koji u toj zajednici na bilo koji način odskoče stvarnom kvalitetom ili sposobnošću, pa se onda dogodi da takvi rijetki pojedinci, radeći najčešće u potpunoj izolaciji, nekim čudom doista i dospiju na vrh, ako ne Mount Everesta onda barem Kilimandžara ili Akonkagve, što zbog rijetkosti takvog događaja ima velik odjek, pa stoga najprije često bivaju temeljem objektivnih kriterija proglašeni najcitiranijima unutar stručnih znanstveničkih krugova, no već iduće godine postaju najcitiraniji, no nikad po dobru, u svim mogućim hrvatskim senzacionalističkim javnim glasilima.

Nakon dosadašnjeg kraćeg prikaza i analize onoga dijela sadržaja knjige koji će većini predviđene publike biti najzanimljiviji, upustio bih se i u ocjenu njezine književne i umjetničke vrijednosti, što mislim da je u ovom slučaju barem podjednako važno, ako ne i važnije. Moj prvi dojam o knjizi bio je da je Marušić znatno usavršio stil u odnosu na svoja prethodna tri djela koja sam također pročitao, što je vjerojatno posljedica dugogodišnjeg prikupljanja i dotjeravanja ovih priča. Sve priče su izuzetno pitke, obiluju spretnim rješenjima koja omogućuju brz protok radnje u tempu gotovo savršeno ujednačenom na svih 620 stranica, a na nekim mjestima gdje ulazi u psihološku analizu obično zbunjenih i nespretnih protagonista suočenih s neobičnim i nepredviđenim situacijama Marušić pokazuje i pravu književnu virtuoznost, koja rezultira izuzetno uspjelim i univerzalnim humorom. Čitatelj time biva uvučen u radnju i zbivanja do te mjere da se često "probudi" tek dvadesetak stranica nakon one na kojoj je posljedni put pogledao broj stranice. Knjiga se stoga, bez obzira na opsežnost, čita u jednom dahu i malo tko će njezine 623 stranice čitati dulje od tri ili četiri dana.

Knjiga pokazuje i širok spektar gradacije u ovisnosti o namjeri i žestini kritike sustava zdravstva i visokog školstva u nas: njezin velik dio, a ponajviše posljednja trećina s opisom izlaganju sustavu zdravstva, napisana je u stilu scenarija za epizode "Simpsona": obilježava je izuzetno duhovit i uspio humor, a svaka kritika je izuzetno blaga i bezopasna, ili je uopće i nema. Najbolji primjeri ovakvih priča su "Prevenција (ipak jedna o zubarima)", "Sistematski pregled", "Učitelj" i "Functio laesa", koje

će se sigurno dopasti svima i dobro nasmejati svakoga, a pritom neće uvrijediti nikoga. Većina knjige zapravo odiše baš ovakvim ozračjem.

Naredni stupanj na ljestvici političke (ne)korektnosti čine priče koje obilježava još luđi, žešći i urnebesniji humor, koji doduše možda i nije po svačijem ukusu, ali zato natjerava sve čitatelje koji ne spadaju među preosjetljive dušice da se minutama previjaju i grcaju od smijeha, dakle sasvim su nalik najuspjelijim epizodama "South Park"-a. Meni je osobno baš ova mala skupina priča najdraža, i rekao bih da ima najveću umjetničku vrijednost, a najčešće se radi o djelima gdje Marušić briljantno opisuje svoj rodni Split i/ili Splitskane. Vjerojatno najbolji predstavnik ovih priča je moj osobni favorit, "Spolna bolest", ali nimalo ne zaostaju ni "Koronarna bolest", "Splitski pacijent", "Patologija" ni "Zagrobni život". Protagonisti ovih priča su toliko stvarni i uvjerljivi da im čovjek gotovo može čuti boju glasa i vidjeti bore na licima, te mu se čini da ih poznaje već barem poneko desetljeće.

Treći stupanj političke (ne)korektnosti Marušić doseže u pričama koje odišu atmosferom filmova "Kratkih rezova" ili "American beauty", no u kojima je kvalitetna priča ipak na prvom mjestu, a diskretna kritika se primjećuje tek u drugom ili trećem gledanju filma. U ovim se pričama uz obvezan humor i autoironiju u priče uvlače i zrnca kritike, ali kroz prizmu blagonaklonosti i prihvaćajuće nužnosti pojedinih manjih nepravdi u tako velikom i moćnom sustavu kakvim se studij medicine čini mladom studentu. Čitatelj će najbolje predstavnike ovakvih priča pronaći u sjećanjima na studentske dane - "Anatomija", "Fiziologija", "Interna medicina" ili "Kirurgija". Korak dalje u realizmu prikaza, nalik atmosferi filmova "Magnolija" i "Crash", ova knjiga ima u svojim vrlo dirljivim i umjetnički vrijednim dijelovima s opisom bolesti majke ("Upala pluća") i smrti oca ("Smrt").

Konačno, Marušić na nekoliko mjesta u knjizi ipak zadire u samo osinje gnijezdo i kreira prozu u kojoj umjetnička vrijednost ili zanimljivost priče nisu ni na prvom mjestu, niti je o njima uopće vođeno računa, već je to odmjerena i sustavna kritika ustroja sustava zdravstva i visokog školstva, a protagonisti samo marionete koje izgovaraju autorove misli. Ovi dijelovi knjige, koje napokon po žestini možemo usporediti s dokumentarcem "Fahrenheit 911", imaju svojeg najbolje predstavnika prije svega u priči "Karijera", ali donekle i "Prsna žlijezda", "Znanstveni članak", "Rak" i "Financiranje u zdravstvu". Šteta je, međutim, što će se koplja vjerojatno još dugo lomiti baš oko tih priča, koje čine znatnu manjinu u jednom golemom i intrigantnom književnom djelu, originalnoj autobiografiji punoj književne i umjetničke vrijednosti koja se nije i neće tako skoro ponovo pojaviti na našim prostorima. U današnje doba opće devalvacije svih sustava vrijednosti, gdje umjetnicima ponestaje tema koje bi nekoga mogla ozbiljno zanimati, zabrinuti ili uznemiriti, Marušić je uspio stvoriti društveno angažirano djelo i uzburkati strasti, napisati knjigu o kojoj svi pričaju i imaju svoje mišljenje i prije no što su je pročitali, što je već samo po sebi veliki književni uspjeh.

U prethodnim Marušićevim djelima, priznavao sam mu da su njegove priče tople, duhovite i dopadljive, ali mu i spočitnuo da bi im za stvarnu umjetničku vrijednost bilo potrebno da učini određen odmak od svoje hladne znanstveničke prirode i odstupi od sebi svojstvenog strogog definiranja tri ili četiri vrlo stereotipna lika već na prvih nekoliko stranica knjige, te ih onda provlači kroz predvidive i pomalo repetitivne dogodovštine u kojima nema nikakvih iznenađenja ni dublje analize slojevitosti likova, pa tako ni potrebe čitatelja da se ozbiljnije angažira tijekom čitanja djela. Taj mu se nedostatak iz prošlosti mogao donekle i oprostiti, jer su sve tri knjige bile prvenstveno namijenjene dječjoj publici, no i takva literatura može imati visoku umjetničku vrijednost, poput djela Ivane Brlić Mažuranić. No, u ovoj svojoj prvoj knjizi pisanoj isključivo za odrasle, za razliku od svojih prethodnih djela Marušić hrabro iznosi u javnost svoj autoportret, koji je nemiran, istovremeno pun i ljubavi i prezira prema svemu oko sebe, i entuzijazma i malodušnosti, malo jest dosljedan a malo nije, lako i brzo se oduševljava i razočarava, malo sve hvali a onda sve to malo i kritizira, a briljantno provlačenje staloženog lika Cimera kao paralele samom Marušiću, te Cimerovih lijevih ideja kao protuteže Marušićevim desnim, što je izostajalo u Marušićevim prethodnim djelima, te s jedne strane posrpnost prema raznim ljudima iz okoline i načinima njihova funkcioniranja, a s druge i Marušiću urođeno, duboko poštovanje prema njima, gdje u svemu tome Marušićev stvarni, osobni stav čitatelju zapravo ostaje neuhvatljiv i leluja negdje između svih tih krajnosti, kao i snaga i jasnoća svih opisa koji uvijek idu ravno u samu srž svega što smo svi unutar sustava zdravstva, znanosti i visokog školstva mnogo puta osjećali i doživljavali, a koju može postići samo netko tko desetljećima živi i razmišlja u toj sredini, te ga kronično muče njezini nedostaci i stalno ih vrti i prevrće u glavi i prelama u sebi na stotine različitih načina, to je ono što knjigu "Medicina iznutra" čini pravim umjetničkim djelom i razlogom zbog kojeg je Marušić ovoga puta uspio iznenađujućom lakoćom nadići sve zamjerke njegovim prethodnim djelima.

Ovom knjigom se prof. dr. Matko Marušić od značajnog hrvatskog znanstvenika i intelektualca promaknuo i u značajnog hrvatskog umjetnika, što je mnogo veće i teže postignuće, ali zato i znatno vrednije. Nemam ni trunke sumnje da će profesor Marušić, uz sve njegove brojne znanstvene radove, u budućnosti i među ljudima izvan struke kao i među kolegama biti najviše spominjan i cijenjen upravo po ovom svojem djelu. Nakon ove knjige čak će se i njegovi najveći i najmrži

neprijatelji teško moći nositi s njima nevoljkim, ali spontanom osjećajem dubokog poštovanja i popularnosti kojeg će si Marušić priskrbiti ovom knjigom.

Usudio bih se i ponuditi odgovor na još dva pitanja koja se nameću. Prvo je hoće li ova knjiga uzburkati duhove unutar naše akademske zajednice do te mjere da dovede i do određenih promjena i napuklina unutar njezinog ustroja, te otvori put korjenitim promjenama? Moje je osobno mišljenje da se to sigurno neće dogoditi, niti da se to uopće može dogoditi, iz jednostavnog razloga što unutar naše akademske zajednice ne postoji ne samo kritična, već uopće bilo kakva masa nezadovoljnih osoba. U sustavu gdje, prema Marušićevim riječima, svi kad-tad ionako postanu profesori, a (str. 525) "...(plaće im) stalno povisuju. Neopravdano – (jer) nitko ništa ne radi, ljudi čak i ne dolaze na posao", malo je onih koji bi bili toliko nepromišljeni da bilo što mijenjaju u današnje vrijeme opće nesigurnosti tržišta rada koju na naše prostore sa zapada polako ali sigurno donosi globalizacija. Oni koji su bili previše kritični ili nezadovoljni manjkavostima postojećeg sustava ionako su već emigrirali u inozemstvo ili za to imaju konkretne planove, ili su se pak do sada već prilagodili sustavu i svoje sposobnosti i inteligenciju iskoristili da u njemu zasjednu na rukovodeća mjesta. Ostalih potencijalno nezadovoljnih jednostavno nema. Nezadovoljna je samo šačica obično ionako nekritičnih pojedinaca kojima su na proteklim izborima obećana prodekanska ili prorektorska mjesta u pobjedničkim momčadima kao protuusluga za njihovo predizborno "antešambiranje" (vidjeti na str. 195 kako je Marušić vješto revitalizirao ovaj Krležin izraz), a koje onda nikada nisu dobili, ili su pak sačinjavali male i ne pretjerano sposobne gubitničke momčadi, koje nisu uspjele ispuniti ni svoj jednostavan neposredni cilj, a kamoli bi mogli reformirati cjelokupan sustav.

Znajući to, postavlja se i drugo logično pitanje: da li je onda knjiga "Medicina iznutra" ipak pucanj u prazno i nepotreban Marušićev autogol, kojim će stvoriti daljnje i dodatne neprijatelje? E, to sigurno nije. Na žalost, ne poznam prof. dr. Matka Marušića ni približno dovoljno dugo niti dobro, no nakon ove knjige to nije ni važno, jer svatko tko pročita njegovu knjigu osjećat će se kao da ga je čitav život poznao, s njime studirao, učio, igrao nogomet, pisao radove i čekao u čekaonicama hrvatskih bolnica, te će se prigodom svakog novog susreta s njime osjećati u društvu velikog prijatelja i čovjeka prema kojemu ne može osjećati ništa osim iskrenog poštovanja, bez obzira što inače o njemu mislio. Toliko je njegova knjiga značajna i dobra, potrebna i utješna za sve one sposobne mlade i stare liječnike i znanstvenike u Hrvatskoj koji su od sustava zaboravljeni i ostavljeni da po strani, daleko od stvarne moći i pravog novca, rade najbolje što mogu za sebe i za što više drugih.

Knjiga svakako ima i propusta, manjkavosti i mogu joj se naći veće zamjerke. Najveća zamjerka ne samo ovoj, već i ostalim Marušićevim djelima, jest što svoju suprugu, kojoj je inače i posvetio cijelu ovu knjigu, a koja se pojavljuje u čitavom nizu priča, opisuje uvijek i u svim zamislivim situacijama na isti način, tj. kao osobu koja ima samo dvije osobine uopće, a to su da je: 1. savršena, te da 2. ima blistav i pametan pogled. S obzirom da je riječ o jednoj od vodećih hrvatskih intelektualki mlađe generacije čija dostignuća na domaćem i međunarodnom planu nadilaze bilo čiju sposobnost njihova praćenja u našoj sredini, Marušiću zamjeram što nakon demonstracije izuzetne vještine u karakteriziranju svih ostalih protagonista svojih djela nije nimalo udovoljio našoj kolektivnoj znatiželji i isto učinio u slučaju svoje supruge, iako se nije nimalo libio naveliko i naširoko karakterizirati supruge svojih prijatelja i znanaca uzduž i poprijeko svoje knjige (doduše, najčešće ipak komplimentima). No, moram mu pritom priznati da ni se ja svoju suprugu ne bih usuđivao na bilo koji način karakterizirati ili opisivati u nekoj svojoj knjizi, jer takav čin može imati samo dvije posljedice; prvu, da apsolutno sve stavljeno na papir može biti upotrijebljeno od te iste supruge protiv pisca, te drugu, da će se to sasvim sigurno i dogoditi i trajati doživotno. Stoga Marušiću, uz primjereno gunđanje zbog nedopustivo manjkave karakterizacije supruzina lika, ipak (doduše nevoljko) moram odati priznanje na mudrosti i pameti zbog istog.

Kako o supruzi, kojoj je knjiga posvećena, ne možemo ni na 620 stranica doznati gotovo ništa, a Marušić se tijekom čitave knjige pokazuje prelučnim i preintelligentnim da bismo mu išta što je napisao o sebi samome smjeli do kraja povjerovati, glavni i najomiljeniji lik knjige, polako i iz drugoga plana, a prema kraju potpuno nadmoćno i bez ikakve ozbiljne konkurencije, postaje Marušićev pokojni otac. Njegov je lik toliko vješto karakteriziran i vjerno prikazan iz Marušićevih sjećanja, da podsjeća na sve naše očeve iz nekih već zaboravljenih vremena koji su preživjeli razoblja gladi i ratova, pa im više nikada ništa osim skromnosti i poštenja u životu nije bilo važno. Nesumnjivo je da će njegov lik postati jedinom pravom "zvijezdom" ove knjige, iako je prema Marušićevim kazivanjima riječ o zadnjem čovjeku koji bi takav publicitet i status ikada želio. Kada se jednom prašina oko ove knjige slegne, lik Marušićeva oca mogao bi postati jednim od najomiljenijih likova suvremene hrvatske književne baštine. To je jedan od onih očeva kojega se 99% vremena mrzi zbog toga što je prepošten i preskroman, jer se njegova djeca među sobom odreda slažu da im je zbog toga u životu teže no svima drugima, no kada život donese one trenutke velikih promjena u kojima se sve lomi i mijenja, onda se biva neizmjereno sretnim da se za svojega oca ima baš toga i takvoga čovjeka, i nikome od djece više nikada ne padne na pamet kritizirati ga zbog onoga što im se u razdoblju njihove nezrelosti i naivnosti činilo kao nedostatak.

I još samo jedno pitanje za kraj ovoga osvrta, na kojega se ne usuđujem predvidjeti odgovor. Kao zaljubljenik u škole, knjige, istraživanja i akademsku zajednicu općenito, nezamislivo je da profesor Marušić ne gaji barem pritajene ambicije da kao takav ipak prođe baš svim postajama puta opisanog u priči "Karijera" i postane jednoga dana hrvatskim akademikom. Naime, Marušić u knjizi (str. 196) opisuje "...velikog hrvatskog pisca podrijetlom s otoka Visa koji je Akademiju nazvao (tada Jugoslavenskom) akademijom znatnosti i umješnosti"... "ali kad su ga predložili ipak je prihvatio članstvo". Teško je zamisliti da bi i profesor Marušić mogao odoljeti takvom pozivu dobije li ga. On je već sada bez sumnje stekao dovoljno zasluga da u članstvo Akademije bude izabran: od provedena ustroja i vođenja vodećeg hrvatskog znanstvenog časopisa, preko neumornog rada na podizanju kvalitete znanstveno-istraživačke djelatnosti u nas, pomaganju najboljih studenata u njihovu međunarodnom usavršavanju, sudjelovanja u ustroju samostalnih Medicinskih fakulteta u Splitu i Osijeku, te objavljivanju niza udžbenika i velikog broja kvalitetnih znanstvenih radova. Ovom će se knjigom, međutim, možda u tome izboru trajno onemogućiti, a možda i neće. U svakom slučaju, na sebi je svojstven način bacio Akademiji rukavicu u lice, i bit će zanimljivo pratiti hoće li ona reagirati njegovim trajnim progonstvom, ili ga pak primiti u članstvo upravo kako bi ga demantirala u velikom dijelu njegovih napisa o njoj. No, ako ta počast Marušića, kao pretjerano kontroverznog, eventualno i mimoiđe, on će kao i uvijek imati barem još jedan adut u rukavu za odgovor, a to je njegova supruga, kojoj je knjigu posvetio, i kojoj bi njezina vrhunska dostignuća i uspjesi, uz znatno manju kontroverznost, morali vremenom širom otvoriti vrata Akademije. I tada će do izražaja doći dvije najljepše rečenice u čitavoj Marušićevoj knjizi (str. 301): "...u mojoj katoličkoj kulturi, kad se muškarac i žena vjenčaju, oni postaju jedno biće, jedna duša. To sam ja ". I tada će u Akademiju, htjela ga ona primiti ili ne, ući i sam Marušić. Želim da mu (im) se to što prije i dogodi.

Igor Rudan

Autor romana "Mjesec improvizatora" (1999)

Znanstveni savjetnik i docent na Medicinskom fakultetu u Zagrebu i znanstveni suradnik Medicinskog fakulteta u Edinburgu, Velika Britanija

Tehnički savjetnik Svjetske zdravstvene organizacije, UNICEF-a, Britanskog Ministarstva za međunarodni razvoj i Globalnog foruma za zdravstvena istraživanja

Kontakt adresa:

Igor Rudan
Krapinska 5,
10000 Zagreb

E-mail: irudan@hotmail.com

Napomena: Autor ovoga teksta pridržava pravo na daljnju objavu.